

อธิษฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

Self-Determination in Theravada Buddhist Scripture

ณิชชาภัทร เกิดฤทธิ¹

Nitchapat Kerdrat

บทคัดย่อ (Abstract)

การอธิษฐานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นการวางเป้าหมายให้กับชีวิตว่าในวันหนึ่งจะทำอะไรบ้าง แล้วก็ดำเนินการตามที่ได้วางไว้ หากไม่มีการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละวันที่ชัดเจนแล้ว ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้ การวางเป้าหมายในชีวิตประจำวันแต่ละวันเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหนทางไปสู่จุดเป้าหมายสูงสุดของชีวิต โดยอาจทำเป็นตารางเวลาว่าในแต่ละช่วงเวลาของวันนั้น ๆ เราทำความดีตามนั้นด้วยจิตใจอันแน่วแน่ หรือการสมาทานศีลแล้วตั้งใจรักษาตามที่สมาทานไว้ ก็นับว่าเป็นการสร้างอธิษฐานบารมีในชีวิตประจำวันให้กับตนเอง

คำสำคัญ (Keywords): อธิษฐานบารมี; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

Self-Determination is very important to our daily life. Because it is considered to be setting a goal for life, what will one day do? Then proceed as planned. If there is no clear goal of daily life then It is difficult to be successful in life. Setting goals in one daily life is a way to reach our ultimate goals. It may be made into a schedule that in each time of the day we do good deeds accordingly with a resolute heart, or undertaking the precepts and intending to observe wholeheartedly. It is considered to be a form of accumulating self-determination perfection in daily life for oneself.

Keywords: Self-Determination; Theravada Buddhist

Received: 2023-11-01 Revised: 2023-11-13 Accepted: 2023-11-17

¹ โรงเรียนบ้านสระเพลง ตำบลสูงเนิน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา Ban Sa Pleng School, Sung Noen Subdistrict, Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province. Corresponding Author e-mail: Nitchapat39@outlook.co.th

ความหมายของคำว่าบารมี

“บารมี” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตามพระสูตรต่าง ๆ แต่เดิมจะหมายถึง ความเป็นเลิศ เป็นของปัจเจกบุคคล ไม่ได้เน้นเฉพาะว่าต้องเป็นความเป็นเลิศในทางพุทธศาสนา ต่อมามีการใช้มากขึ้นในพุทธศาสนามีความหมายเปลี่ยนเป็นความเป็นเลิศในการปฏิบัติธรรม และในที่สุดก็ได้ เจาะจงว่าบารมี หมายถึง ความเป็นเลิศที่สุดในการปฏิบัติธรรม เป็นการดับสิ้นแห่งอัสวะกิเลส แต่ความหมายนี้ก็ยังไม่แพร่หลาย ส่วนใหญ่จะใช้ในความหมายว่าเป็นความเป็นเลิศในการปฏิบัติ ธรรมในชั้นตอนหนึ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

“บารมี” สันนิษฐานว่ามาจากศัพท์เดิมว่า “ปรม” ลง ณ ปัจจัย ในราชาศัพท์ติด ได้ศัพท์ว่า ปารมี แล้วลง อี อิตถิลีศ์ อีกที เป็นปารมี คำว่า “ปรม” ที่เป็นต้นศัพท์ของคำว่า ปารมี ตามแบบ สัททนะ ที่เก่าที่สุดในเถรวาทปรากฏอยู่ในจรียาปิฎก อรรถกถาของพระธรรมปาละ ท่านวิเคราะห์ ความหมายไว้ คือ ผู้เลิศ ยังให้เต็ม อย่างยิ่ง และประเสริฐ

“บารมี” ตามรูปศัพท์ ตามที่มีผู้แสดงความคิดเห็นทั้งในคัมภีร์และหนังสือทางพุทธศาสนา ต่างๆ ไข่มุกมาย แต่ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาถึงความหมายของ “บารมี” ตามความหมายในมัชฌิมนิกาย บุคคละบัญญัติ อปทาน พุทธวงศ์ และในคัมภีร์จรียาปิฎก ดังนี้

คัมภีร์มัชฌิมนิกาย เป็นส่วนที่เก่าแก่และสำคัญของพระสูตรต้นตอปิฎก และมีหลายพระสูตรที่ กล่าวถึงความหมายของ บารมี ในจำนวนพระสูตรเหล่านั้นผู้วิจัยจะนำมากล่าวเฉพาะ สคารวสูตร เท่านั้นที่ใช้คำว่า บารมี ในความหมายว่า เป็นเลิศ ถึงที่สุดในพระพุทธศาสนาในสคาร วสูตร หรือ สัง คารวสูตร ในมัชฌิมปณณาสก์ กล่าวอธิบายว่า “ บารมี คือความเป็นเลิศ เป็นที่สุดแห่งอภิญา ในทิวฐธรรม ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับภารัทวาชะว่า ดูภารัทวาชะ เราย่อมกล่าวความ ต่างกัน (แยกประเภท) ของสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้บรรลุความเป็นเลิศ (บารมี) อันเป็นที่สุดแห่ง อภิญาในทิวฐธรรมแล้วย่อมปฏิบัติ คือ ยอมรับซึ่งอาทิพรหมจรรย์ บางพวกเป็นผู้ฟังตามวันมา เหมือนพราหมณ์ทั้งหลายผู้ทรงไตรวิชา สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้บรรลุความเป็นเลิศอันเป็น ที่สุดแห่ง อภิญาในทิวฐธรรมแล้วรู้เฉพาะซึ่งอาทิพรหมจรรย์ เพราะสักว่าศรัทธา เหมือนพวกนัก ตรีครอง นักใคร่ครวญ สมณพราหมณ์ทั้งหลายพวกหนึ่งเป็นผู้บรรลุความเป็นเลิศ อันเป็นที่สุดแห่ง อภิญาในทิวฐธรรมแล้ว ด้วยการรู้ยิ่งแล้วซึ่งธรรมด้วยตนเองนั่นเทียว ในธรรมทั้งหลายอันไม่ได้ฟัง กันมาก่อน ย่อมรู้เฉพาะซึ่งอาทิพราหมณ์ เราย่อมเป็นผู้หนึ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากข้อความที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าสมณพราหมณ์ทุกคนล้วนบรรลุความเป็นเลิศตามลัทธิของตน ให้คำว่า “ทิวฐธรรมอภิญาโวสานปรามิปปตตา” ผู้ถึงแล้วซึ่งความเป็นเลิศ คือถึงความเป็นที่สุด แห่งอภิญา

ในปัจจุบัน ในที่นี้ใช้คำอธิบายว่า “บารมี” หมายถึง “ความเป็นที่สุดอภิญาในปัจจุบัน” ในพระสูตรนี้ อภิญาโวสาน หมายถึงที่สุดแห่งความรู้ ผลสุดท้าย ผลเลิศที่สุด ตามคติของพราหมณ์ แต่ละนิกาย มิได้หมายถึงผลสุดท้ายทางพุทธศาสนา เห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ตรัสถึงสมณ พราหมณ์ว่า เพราะเป็นผู้เรียนฟังกันมาตามคัมภีร์ เหมือนกับผู้ที่รู้ ไตรวิชา คือพระเวท 3 และ เพราะเป็นตรีครองเอาเองซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ทรงยกย่องทรงให้พิจารณาด้วยตนเองพระพุทธเจ้า

ทรงย้าถึงบารมีในทิวธรรม คือทรงย้าธรรมปฏิบัติในปัจจุบัน ไม่ใช่การสะสมจากอดีต หรือรอที่จะรับผลในอนาคต เป็นเรื่องที่ย้ำเป็นในปัจจุบัน และให้ผล ในปัจจุบัน

ลักษณะของบารมี

ก่อนที่จะกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมี ผู้วิจัยมุ่งจะกล่าวถึงลักษณะบารมี 10 ประการ แต่ละบารมีมุ่งไปในการเป็นเครื่องช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเพื่อประโยชน์ของสังคม บารมีทั้งหลายมีลักษณะร่วมกัน คือการช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้อื่น มีรส คือ การกระทำความช่วยเหลือ (อุปการะ) ผู้อื่น หรือรสคือความไม่หวั่นไหว สภาพที่ปรากฏ คือการมุ่งความช่วยเหลือผู้อื่นหรือสภาพที่ปรากฏคือความเป็นพระพุทธเจ้า และมีพื้นฐานคือ มหากรุณา หรือมีพื้นฐาน คือความกรุณาและอุบายโกศล “ในขุททกนิกายชาดก ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมี 10) ประการ” มีรายละเอียด ดังนี้

(1) **ทานบารมี** คือเจตนาที่จะบริจาคตนเองและอุปกรณ์ต่างๆ โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล (ปัญญา) กำกับอยู่มีลักษณะคือ การบริจาค มีรส คือการขจัดโลภะในไทยธรรม มีความปรากฏ คือ ความไม่ยึดติด มีพื้นฐานคือ วัตถุที่ควรบริจาค (พระเทพเวที.(ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531)

(2) **ศีลบารมี** คือความประพฤติทางกาย วาจา ที่มีความกรุณาและอุบายโกศลกำกับอยู่ ด้วยการงดเว้นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและมีความตั้งใจกระทำให้สิ่งที่ควรกระทำเป็นต้น มีลักษณะคือ การสมาทาน มีรสคือ การทำลายความทุกข์ มีรสคือ ความไม่มีโทษ มีสภาพที่ปรากฏคือ ความเป็นของสะอาด มีพื้นฐานคือ หิริโอตตปปะ (พระเทพเวที.(ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531)

(3) **เนกขัมมบารมี** คือการมีจิตคิดออกจากกามและภพ อันมีการเห็นโทษของกาม และภพทั้งหลายก่อน โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ การออกจากกามและภพ มีรสคือ การอบรมประกอบด้วย อนิจจตา ทุกขตา และอนัตตา (พระเทพเวที.(ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531)

(4) **ปัญญาบารมี** คือความรู้สึกลักษณะทั่วไปและลักษณะพิเศษ (รายละเอียด) ของธรรมทั้งหลายโดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ ความเห็นแจ้งแทงตลอดสภาวะตามความเป็นจริง หรือการเห็นแจ้งแทงตลอดอย่างไม่ผิดพลาด มีรสคือ ความโอภาสในวิสัยเพียงดังประทีปสภาพที่ปรากฏคือ ความไม่หลง มีพื้นฐานคือ สมาธิหรืออริยสัจ 4

(5) **วิริยบารมี** คือการชวนชวนที่จะกระทำประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยกาย และใจ โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ ความพยายาม มีรสคือ ความอุปลัมภ์ มีสภาพที่ปรากฏคือการไม่ย่อหย่อน พื้นฐานคือ เรื่องที่เริ่มทำให้มีวิริยะ หรือความสังเวช

(6) **ขันติบารมี** คือการเกิดของจิต (ความตั้งใจ) ที่จะอดทนต่อความผิดอันสัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว มีความไม่โกรธเป็นใหญ่ โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ ความข่ม มีรสคือ ความอดทนต่อทั้งสิ่งที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ สภาพที่ปรากฏคือ ความอดกลั้นหรือความไม่โกรธ มีพื้นฐานคือ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

(7) **สัจจบารมี** คือการไม่กล่าวคลาดเคลื่อนจากความจริง มีการเว้นกล่าวบางอย่าง เป็นต้น โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ การกล่าวไม่ผิดจากความจริง มีรสคือการกระทำภาวะตามเป็นจริงให้แจ่มแจ้ง สภาพที่ปรากฏคือ ความดีความถูกต้อง มีพื้นฐานคือ ความเป็นผู้ยินดีในธรรมอันงาม

(8) **อธิษฐานบารมี** คือการตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว คือความตั้งมั่นที่เป็นไปในอาการต่างๆ อันกำกับด้วยความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ กาทตั้งมั่นในโพธิสมภารทั้งหลาย มีรสคือ การข่มขจัดปฏิกิริยาของโพธิสมภารทั้งหลายเหล่านั้น สภาพที่ปรากฏคือ ความไม่หวั่นไหวในที่นั้น มีพื้นฐานคือ โพธิสมภาร

(9) **เมตตาบารมี** คือมีจิตใจไม่ประทุษร้าย มีความปรารถนาที่จะนำประโยชน์สุขมาให้แก่โลกอันมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ ความเป็นไปเพื่อประโยชน์ มีรสคือการนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูล มีรสคือ การนำออกซึ่งความอาฆาตเบียดเบียน สภาพที่ปรากฏคือ ความน่ารัก มีพื้นฐานคือ การเห็นความพอใจของสัตว์ทั้งหลาย (พระเทพเวที.(ประยูรค์ ปยุตโต), 2531)

(10) **อุเบกขาบารมี** คือการดำเนินไปสม่าเสมอในความปรุงแต่งของสัตว์ ทั้งที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ อันขจัดอนุนนยะ(คล้อยตาม) และปกิฆะ(ความกระทบ,ติดขัด) โดยมีความกรุณาและอุบายโกศล กำกับ มีลักษณะคือ การวางเฉยเป็นกลาง มีรสคือ การเห็นความเสมอ มีสิ่งปรากฏคือ การสงบระงับจากความตึงเครียด พื้นฐานคือ การประจักษ์ชัดว่ากรรมเป็นของตน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น บารมีแต่ละอย่างจะมีความต่อเนื่องกัน คืออาศัยกันขึ้นไปเป็นลำดับ ความกรุณาและอุบายโกศล (ปัญญา) จะต้องประสานกันในการบำเพ็ญบารมี กล่าวคือ กรุณาทำให้พระโพธิสัตว์ มุ่งปฏิบัติบารมีเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทำให้มีความสำเร็จในพุทธการกรรม ส่วนปัญญาทำให้เข้าใจว่าบารมีต่างๆ เป็นภาวะที่นำไปสู่โพธิ คือความรู้แจ้ง ทำให้เกิดความสำเร็จแห่งพุทธภาวะ

สรุปได้ว่า พระโพธิสัตว์ยอมข้ามฝั่งแห่งสังสาระด้วยปัญญาและยังอื่นให้ข้ามด้วยความกรุณายอมเข้าใจความทุกข์ของผู้อื่นด้วยปัญญา แต่ยอมดับทุกข์ของผู้อื่นได้ด้วยความกรุณาด้วยปัญญาพระโพธิสัตว์เป็นผู้มุ่งหน้าสู่นิพาน ด้วยความกรุณาพระองค์เป็นผู้ที่บรรลुरुธรรมสูงสุดแล้ว จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลुरुตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้บรรลुरुธรรมสูงสุด

อธิษฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีแนวทางแห่งการสร้างกุศลคุณงามความดีได้หลากหลายวิธี และการที่ตั้งจิตมั่นประกอบอยู่ในคุณความดีนั้นเรียกว่าจิตเป็นกุศล สามารถทำให้สมความปรารถนาในสิ่งที่ตนเองมุ่งหวังและสำเร็จประโยชน์ได้โดยการหมั่นอธิษฐานบารมี ดังปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

ความหมายของคำว่าอริษฐาน

ตามรูปศัพท์คำว่า “อริษฐาน” มีรูปศัพท์ตามที่ปรากฏในภาษาบาลีนั้นมาจากคำว่า อธิ บท หน้า ธาตุ ลงยุ ปัจจัย ซึ่งเป็นคำกริยา คือ “อริภูจหติ” ส่วนคำว่า “การอริษฐาน” เป็นคำนาม มีความหมายปรากฏในวิธานิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาว่า

- (1) การยืนหยัดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- (2) การกำหนดความตั้งใจ รวมทั้งความคิดหรือความรู้สึกของตนเองอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง
- (3) การตั้งใจปฏิบัติการหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ตนเองกำหนดอย่างมั่นคง นอกจากนี้ยังหมายถึง

- (4) การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว
- (5) การกำหนดใจตนเองให้มั่นคง
- (6) การให้ความเห็นชอบอย่างจริงใจ (บุญย์ นิลเกษ, (ม.ป.ป)).

อริษฐานมีความหมายพอสรุปได้ ดังนี้

- (1) ความตั้งใจมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเด็ดเดี่ยว
- (2) การกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน
- (3) การตั้งจุดประสงค์ไว้ในใจ

เป็นที่น่าสังเกตว่าความหมายของคำว่าอริษฐานตามรูปศัพท์ และคำที่เป็นไวยากรณ์ของอริษฐาน ไม่มีหลักฐานที่แสดงความหมายอันเกี่ยวกับการอ่อนน้อม ซึ่งเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนเลยแม้แต่น้อย

องค์ประกอบของการอริษฐาน

ผู้อริษฐานต้องมีความซื่อตรงทั้งทางกาย วาจา และใจต่อตนเอง และผู้อื่น คือ ตั้งจิตอริษฐานในสิ่งที่ตนบุญกุศลไว้เช่นไร ก็ต้องไปให้ถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ หลักการหรือองค์ประกอบของการอริษฐานบารมีอริษฐานบารมี คือ ความตั้งใจมั่น การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว การเสียสละ ความอดทน ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของบารมีทั้งสิบอย่างครบถ้วนและเหมาะสม

คำว่า “อริษฐาน” ภาษาบาลีเขียนเป็น “อริษฐาน” หมายถึงธรรมเป็นที่มั่น, ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงของบุคคล, ธรรมที่ควรใช้เป็นที่ประดิษฐานตน เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด และไม่เกิดสิ่งมัวหมอง หมักหมมทับถมตน, บางทีแปลว่าธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ หลักการที่เป็นองค์ประกอบหลักและให้ความสำคัญในการจำแนกอริษฐานออกเป็นสี่ประการดังที่ปรากฏ ในสังคิติสูตรที่ขนิกายปาฎิกวรรค ความว่า “อริษฐานมีสี่อย่าง คือ

1. ปัญญาธิษฐาน อริษฐาน คือปัญญาที่มีความรู้ชัดเจน
2. สัจจาธิษฐาน อริษฐาน คือสัจจะ
3. จาคาธิษฐาน อริษฐาน คือจาคะ

4. อุปสมาธิฐาน อธิษฐาน คือ อุปสมะวน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในธาดวิภังคสูตร กล่าวถึงธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจความว่า “คนเรานี้มีธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจสี่ประการคือมีปัญญาเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มีสัจจะเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มีจาคะเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มีอุปัสมะเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การรักษาการอธิษฐานต้องมีหลักการสำคัญคือไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงศึกษาสันติในอธิษฐานแต่ละอย่างนั้นมีคำอธิบายดังต่อไปนี้

1. ปัญญาธิฐาน คือ ความรู้ชัดได้แก่หยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริงข้อนี้ก่อนจะเริ่มตั้งจิตก็ต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้แน่นก่อนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมีความแปรปรวนไปไม่แน่นอนล้วนตกอยู่ภายใต้กฎแห่งสามัญลักษณ์คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา โดยใช้ปัญญาไม่ผิด ต้องเสื่อมสภาพเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา นี่เป็นเพียงการใช้ปัญญาวิเคราะห์ตามหลักการของพระพุทธศาสนาเบื้องต้นโดยมองจากสภาพตามที่ควรจะเป็น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. สัจจาธิฐาน คือ ความจริงดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่จริงวาทาจนถึงปรมาตสัจจะสัจจะหมายถึงความจริงความแท้เรื่องของการรักษาสัจจะต้องยึดมั่นไม่หวั่นไหว ตั้งใจไว้อย่างไรต้องทำอย่างนั้น บางคนตั้งใจจะดัดมเหสีในช่วงเข้าพรรษา แต่พออดได้สักพักมักจะมีย่อยววนใจอาจทำให้ผิดสัจจะทางใจที่ตั้งไว้ หันไปดัดม่ออีก อาจจะมีข้ออ้างสารพัดเช่นดัดเพื่อเข้าสังคม ดัดเพื่อเป็นยาเป็นต้น ดังนั้นการอธิษฐานต้องถือความจริงเป็นใหญ่อย่าหวั่นไหวกับสิ่งย่อยววนเป็นอันขาด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. จาคาธิฐาน คือ ความสละได้แก่สละสิ่งอันเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ เริ่มแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส อธิษฐานข้อนี้ต้องมุ่งเพื่อการสละสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากกาย วาจาและจิตใจให้ได้ เคยสูบบุหรี่หรือดัดมเหสีก็ลดละเลิก เคยคิดชั่วทำชั่วก็ต้องตั้งใจเลิกให้ได้ สิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในจิตก็ต้องสละออกไปให้ได้ คนส่วนหนึ่งมักจะเข้าใจว่าอธิษฐานคือการตั้งสัจจะและสละออกไปเท่านั้น โดยลืมคิดถึงองค์ประกอบที่สำคัญอีกสองประการ (บุญญ์ นิลเกษ, (ม.ป.ป)).

4. อุปสมาธิฐาน คือ ความสงบได้แก่การระงับโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้ว ทำจิตใจให้สงบได้ การอธิษฐานต้องทำด้วยความสงบคือทำแล้วกาย วาจา ใจสงบ ไม่วุ่นวายไม่เที่ยวโพนทนาไปทั่ว บางคนเคยโกรธง่ายก็ต้องหักห้ามความโกรธเอาไว้ให้ได้ ดังที่สมุทธดาบสมเมื่อตั้งความปรารถนาตั้งจิตอธิษฐานว่าจะบำเพ็ญบารมีเพื่อ มุ่งหวังเป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่เคยมีความโกรธต่อใครๆอีกเลยตลอดสี่สหัสแสนกัป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังที่มีปรากฏ

ในลักขณสูตรที่ขนิทายปาฎิกวรรค ความว่าพระมหาบุรุษอธิษฐานความเป็นผู้ไม่โกรธไว้ และได้ให้ทานคือผ้าเป็นอันมาก ล้วนแต่มีเนื้อละเอียดและมีสีดี เป็นผู้ดำรงอยู่ในภพก่อนๆ ทรงเสียสละเหมือนฝนตกทั่วแผ่นดิน ครั้นทรงทำกุศลกรรมนั้นแล้ว จุตติจากมนุษย์โลกเข้าถึงเทวโลก เสวยวิบาก อันเป็นผลกรรมที่ทำไว้ดี มีพระฉวีเปรียบด้วยทอง ดุจพระอินทร์ผู้ประเสริฐกว่า

สุรเทวดา ย่อมลบล้างอยู่ในเทวโลกถ้าเสด็จครองเรือนยังไม่ประสงค์ที่จะทรงผนวช ก็จะมีทรงปกครองแผ่นดินใหญ่ ทรงได้เฉพาะซึ่งสัตตตรณะ และความเป็นผู้มีพระฉวีสะอาดละเอียดงามลบล้างประชุมชนในโลกนี้ ถ้าเข้าถึงบรรพชา ก็จะมีทรงได้ซึ่งผ้าสำหรับทรงครอง เป็นผ้าเครื่องนุ่งห่มอย่างดี และเสวยผลกรรมที่เป็นประโยชน์ที่ทรงทำไว้ในภพก่อน ความหมดสิ้นแห่งผลกรรมที่พระองค์ทำแล้ว หามีไม่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จึงสรุปว่าอริชฐานบารมีนั้นยังจัดเป็นหนึ่งในบารมีสิบที่พระ โปธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อความ เป็นพระพุทธเจ้า คือทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อริชฐาน เมตตา อุเบกขา การที่ จะนำอริชฐานบารมีมาใช้ต้องมีประสิทธิผล

ความสำคัญของอริชฐานบารมีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

จุดหมายของแต่ละคนนั้นมีไม่เหมือนกัน เช่น จุดหมายของนักธุรกิจก็คือการดำเนิน กิจกรรมในธุรกิจของตนเองให้ได้ตามที่ได้อ้างไว้ คือ ยอดขายในแต่ละเดือนหรือการขยายสาขาเป็น ต้น จุดมุ่งหมายของครูอาจารย์ อาจเป็นตำแหน่งทางวิชาการ หรือการสั่งสอนศิษย์ให้ได้รับความรู้ ตรงตามที่ได้ตั้งไว้ จุดหมายของผู้ปฏิบัติธรรมก็คือการบรรลุธรรมในขั้นต่าง ๆ ผู้ที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ก็ต้องมีการตั้งเป้าหมายในชีวิตว่าตนต้องการจะประกอบอาชีพอะไรเมื่อตั้งเป้าหมายให้กับ ตัวเองได้แล้วก็สอบเข้าในสาขาวิชานั้น ๆ ถ้าไม่มีการตั้งเป้าหมายก็จะเรียนแบบไร้จุดหมาย ไม่มี ทิศทางที่แน่นอน ส่งผลเสียหายในอนาคตทั้งของตนเองและสังคม

การอริชฐานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นการ วางเป้าหมายให้กับชีวิตว่าในวันหนึ่งจะทำอะไรบ้าง แล้วก็ดำเนินการตามที่ได้วางไว้ หากไม่มีการ กำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละวันที่ชัดเจนแล้ว ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

การวางเป้าหมายในชีวิตประจำวันแต่ละวันเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหนทางไปสู่ จุดเป้าหมายสูงสุดของชีวิต โดยอาจทำเป็นตารางเวลาว่าในแต่ละช่วงเวลาของวันนั้น ๆ เราทำความ ดีตามนั้นด้วยจิตใจอันแน่วแน่ หรือการสมาทานศีลแล้วตั้งใจรักษาตามที่สมาทานไว้ ก็นับว่าเป็นการ สร้างอริชฐานบารมีในชีวิตประจำวันให้กับตนเอง

การตั้งจุดหมายมีความจำเป็นกับมนุษย์ที่ยังเป็นปุถุชนทุกคน ต่างจากพระอรหันต์และ พระพุทธเจ้า ซึ่งท่านทำความดีโดยอัตโนมัติเพราะเป็นธรรมชาติของท่านเองที่จะทำอย่างนั้น แม้แต่ พระโทธิสัตว์ก็มีอริชฐานเป็นบารมีข้อหนึ่งใน 10 เรียกว่าอริชฐานบารมี ทั้งที่โดยทั่วไป พระ โทธิสัตว์ก็ต้องมีปณิธานอยู่แล้วคือเวลาทำความดีอะไรอย่างหนึ่งก็มีปณิธานว่าจะต้องมุ่งมั่น ทำอย่างแน่วแน่ และด้วยปณิธานนั้นก็ทำให้ท่านกระทำการได้สำเร็จ ฉะนั้น การอริชฐานหรือความ ตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำกิจกรรมหรือคุณงามความดีทุกอย่างในชีวิตประจำวัน จึงมีความสำคัญ มากที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในทุกด้าน ดังนี้

1) ความสำคัญของอิच्छฐานบารมีกับการทำบุญ

ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องการทำบุญแล้วอิच्छฐานกับการทำบุญแล้วไม่อิच्छฐานมีความแตกต่างกันอย่างไร ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม และความหมายของคำว่าอิच्छฐานในทางพระพุทธศาสนาและตามความเข้าใจกันในภาษาไทยกันก่อน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม คือ เป็นศาสนาที่ไม่ได้สอนว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น ความสุข ความทุกข์ ความร่ำรวย ความยากจน เป็นผลมาจากการดลบันดาลของเทพเจ้า แต่สอนว่าทุกสิ่งมาจากการกระทำของตัวมนุษย์เอง ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้

ในจุฬกัมมวิภังคสูตร ครั้งที่ทรงตอบปัญหาของสุภมาณพโตทยยบุตร ผู้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามว่า อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์ที่เกิดเป็นมนุษย์มีความแตกต่างกัน คือ มีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคมามาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณดี มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในตระกูลต่ำ เกิดในตระกูลสูง มีปัญญาน้อย มีปัญญามาก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท

มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย

กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากนั้นทรงจำแนกถึงเหตุที่ทำให้สัตว์เกิดมาแตกต่างกัน

ตามหลักกฎแห่งกรรม ไม่ว่าจะอิच्छฐานหรือไม่ก็ตาม บุญก็ย่อมให้ผลตามสภาพที่บุคคลได้กระทำ เมื่อเป็นเช่นนั้นการอิच्छฐานจะมีความสำคัญได้อย่างไร ในประเด็นนี้ก็ต้องย้อนกลับมาทำความเข้าใจเรื่องอิच्छฐานตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อเรื่องความแตกต่างระหว่างอิच्छฐานกับการอ้อนวอนกันอีก เพราะเวลาทำบุญต่าง ๆ เช่น เวลาจะถวายของกับพระภิกษุ มักจะได้ยินคำพูดจนเป็นความเคยชินกันแล้วว่า อยากระไรก็ได้ให้อิच्छฐานกัน

ทำบุญโดยไม่อิच्छฐานผลบุญไม่ได้สูญหายไปไหน ย่อมให้ผลตามเหตุตามปัจจัยที่กระทำลงไปตามลำดับ แต่การอิच्छฐานจะทำให้ได้ผลที่ตรงเป้าหมายมีขอบเขตชัดเจน ดังเช่น การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็มีหลักธรรมที่เรียกว่าพุทธการกรรม คือ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้าหรือบารมี 10 สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ อิच्छฐานบารมี ถ้าหากไม่มีบารมีข้อนี้ การบำเพ็ญบารมีข้ออื่น ๆ ก็อาจไม่มีจุดหมายที่แน่นอน และพระโพธิสัตว์ก็ไม่สามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้ อิच्छฐานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ตอกย้ำความตั้งใจเดิม ทำให้เกิดความแน่วแน่แห่งจิตใจ

ในเรื่องการทำบุญแล้วอิच्छฐานนี้มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกอยู่หลายแห่ง เช่น ในสังฆารูปปัตติสูตร ว่าด้วยการเกิดขึ้นแห่งสังฆารูปปฏิบัตินั้นให้สำเร็จความปรารถนาว่า

ภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ประกอบ ด้วยศีล ประกอบด้วยสุตะ ประกอบด้วยจาคะ ประกอบด้วยปัญญา ภิกษุนั้นมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า

“โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราเพิ่งเข้าถึงความเป็นผู้เข้าร่วมกับชาติตียมหาศาล เธอตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น สังขารและวิหารธรรมเหล่านั้นอันเธอเจริญ” ทำให้มากแล้วอย่างนี้เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นในชาติตียมหาศาลนั้นได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในทานนุปปัตติ มีการบรรยายผลที่เกิดจากการให้ทานไว้ ดังนี้

1. บุคคลบางคนในโลกนี้ ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาเห็นพวกชาติตียมหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ผู้เอิบอิม พรังพร้อมบำเรอตนอยู่ด้วยกามคุณ จึงมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราเพิ่งเกิดร่วมกับพวกชาติตียมหาศาล พราหมณ์มหาศาลหรือคหบดีมหาศาล” เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้นอยู่ จิตของเขานั้นน้อมไปในทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไปไม่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ชื่อนั้นแล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้มีศีล ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย มโนปณิธานของท่านผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นผู้บริสุทธิ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาได้สดับมาว่า “พวกเทพชั้นจาตุมหาราช มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก” จึงมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราเพิ่งเกิดร่วมกับพวกเทพชั้นจาตุมหาราช” เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้นอยู่ จิตของเขานั้นน้อมไปในทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไปไม่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ชื่อนั้นแล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้มีศีล ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย มโนปณิธานของท่านผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นผู้บริสุทธิ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การอธิษฐานตามความหมายทางพระพุทธศาสนา ถ้ามองผิวเผินอาจเหมือนกับการอ้อนวอนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าการอธิษฐานในแง่ที่เป็น การตั้งความปรารถนานั้น มิได้ตั้งขึ้นมาอย่างเลื่อนลอย แต่เป็นการอธิษฐานเพื่อจะไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้การกระทำของตนเป็นเหตุปัจจัย กล่าวคือ อาศัยบุญกุศล คุณงามความดีของตนเป็นพื้นฐาน มิใช่เพื่ออ้อนวอนขอจากสิ่งภายนอก และจากการศึกษาเรื่องการอธิษฐานหรือหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับอธิษฐาน ทำให้ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า การอธิษฐานที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้น คือ การอธิษฐานเป็นกุศลประกอบด้วยปัญญา เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ หรือเป็นเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ ตัวอย่างของการอธิษฐานที่ถูกต้องก็คือการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการอธิษฐานของพระอริยบุคคลเพื่อบรรลุปะ ระหนัต ส่วนการตั้งใจเพื่อทำอกุศล เช่น ตั้งใจเพื่อจะฆ่าผู้อื่น ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีการใช้คำว่า “อธิษฐาน”

2) ความสำคัญของการอธิษฐานกับการบรรลุนิพพาน

การอธิษฐานมีความสำคัญต่อการบรรลุพระนิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ในการบรรลุพระนิพพานนั้น แม้จะสิ้นกิเลสไม่ต้องกลับมาสู่วัฏฏสงสารแล้ว แต่ก็ยัง

มีความแตกต่างกันในรายละเอียดแห่งการบรรลุ กล่าวคือ การเป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือเป็นพระอรหันตสาวก ก็เรียกว่าบรรลุพระนิพพานเหมือนกัน แต่เป้าหมายและวิธีการดำเนินไปสู่พระนิพพานไม่เหมือนกัน เพราะมีความยิ่งใหญ่แห่งคุณธรรมไม่เท่ากัน ก่อนที่จะเป็นพระพุทธรเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ ท่านเหล่านั้นล้วนต้องอธิษฐานมาก่อนทั้งสิ้น

การอธิษฐานมีความสำคัญมากทั้งต่อการบรรลุธรรมและการบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต ตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ บุรพกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะ รวมทั้งเหตุการณ์เมื่อครั้งที่พระพุทธรเจ้าทรงประชุมสงฆ์ ณ วัดเวฬุวัน ประทานตำแหน่งพระอัครสาวกแก่พระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ถูกพวกภิกษุติเตียนว่าพระศาสดาประทานตำแหน่งเอตทัคคะแก่ภิกษุทั้งหลายเพราะเห็นแก่หน้า พระองค์จึงทรงนำอดีตชาติที่กล่าวถึงบุรพกรรมของพระเถระเหล่านั้นมา ทำให้ทราบว่าจะแต่ละท่านล้วนเคยตั้งจิตอธิษฐานในตำแหน่งเหล่านั้นมาแล้วทั้งสิ้น ดังบุรพกรรมที่จะยกตัวอย่างนำเสนอต่อไปนี้เป็นบุรพกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะ และบุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้งสอง ดังนี้

ยกตัวอย่าง บุรพกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าบุรพกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะ อันเป็นเหตุให้ท่านบรรลุธรรมก่อนพระสาวกทั้งหลายพอสรุปความได้ว่า นับย้อนหลังไป 91 กัปป์ ในสมัยพระผู้มีพระภาคพระนามว่า วิปัสสี พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นภุมมพินามว่าจุลกกาล มีพี่ชายนามว่ามหากาล จุลกาลไปนาข้าวสาลี ฉีกข้าวสาลีกำลังท้องตันหนึ่งแล้วชิมดูเห็นว่า มีรสอร่อยมาก ปรรณานาจะถวายแต่พระสงฆ์ จึงได้แบ่งนาให้กับพี่ชาย จากนั้นให้คนช่วยกันนำข้าวสาลีที่กำลังท้องมาฉีกและเคี้ยวจนเป็นน้ำนมแล้วปรุงด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข ในเวลาเสร็จภารกิจของพระพุทธรเจ้า เขาได้กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทานอันเลิศของข้าพระองค์นี้ จงเป็นไปเพื่อความแทงตลอดธรรมอันเลิศก่อนกว่าสาวกทั้งปวง”

พระศาสดาตรัสว่า

“จงเป็นอย่างนั้นเถิด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

แม้ในกาลแห่งพระพุทธรเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ในหงสาวดีนคร ในที่สุดแสนกัปแต่นี้ไป เขาก็ถวายมหาทานตลอด 7 วัน แล้วหมอบลงแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ตั้งความปรารถนาเพื่อแทงตลอดธรรมอันเลิศก่อนเหมือนกัน

บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้งสอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระศาสดาตรัสเล่าบุรพกรรมของพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ผู้เป็นพระอัครสาวก พอสรุปได้ว่า ท่านทั้งสองได้ตั้งความปรารถนาเพื่อเป็นอัครสาวกตั้งแต่เมื่อสองไชยยิ่งด้วยแสนกัปแต่กัปนี้ไป ครั้งนั้น พระสารีบุตรเกิดในสกุลพราหมณ์มหาศาล นามว่าสรทมานพ โมคคัลลานะเกิดในสกุลคฤหบดีมหาศาล นามว่าสิริวิฑฒกุกุมพี หลังจากมารดาบิดาของทั้งสองท่านเสียชีวิตแล้ว สรทมานพได้ออกบวชเป็นดาบส ท่านมีโอกาสดำฟังธรรมเทศนาของพระนิสสเถระผู้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธรเจ้าพระ

นามว่า โอนมทัสสีจึงได้ถวายสักการะแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นอันมาก และได้ทำความปรารถนาว่า

“พระเจ้าข้าด้วยผลแห่งสักการะที่ข้าพระองค์กั้นฉัตรดอกไม้ทำแล้วตลอดระยะเวลา 7 วันนี้ ข้าพระองค์มิได้ปรารถนาความเป็นท้าวสักกะหรือความเป็นพรหมอย่างอื่น, แต่ขอข้าพระองค์พึงเป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต เหมือนพระนิสภเถระองค์นี้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลังจากตั้งความปรารถนาแล้ว สรทดาบสได้พากษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ไปที่ อยู่ของสิริวัฑฒกุกุมพ็ผู้เป็นสหายของตน สิริวัฑฒกุกุมพ็ก็ได้ถวายการต้อนรับแด่พระศาสดาและพระภิกษุสงฆ์ และได้ถวายมหาทานตลอด 7 วัน ตั้งความปรารถนาต่อเบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าว่า “พระเจ้าข้า สรทดาบสสหายของข้าพระองค์ปรารถนาว่าเราพึงเป็นพระอัครสาวกของพระศาสดาพระองค์ใดข้าพระองค์พึงเป็นพระสาวกที่ 2 ของพระศาสดาพระองค์นั้นเหมือนกัน” พระศาสดาทรงพิจารณาถึงอนาคตกาล จึงทรงพยากรณ์ว่า “แต่นี้ล่วงไป 1 อสงไขยยิ่งด้วยแสนกับแม่ท่านก็จักเป็นพระสาวกที่ 2 ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการอธิษฐานมีความสำคัญต่อการบรรลุธรรมและการไปสู่จุดหมายสูงสุดในชีวิต ซึ่งความหมายตามตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นความหมายในแง่ที่เป็นการตั้งความปรารถนา แต่การตั้งความปรารถนาดังกล่าวนี้นี้เป็นการตั้งจุดหมายไว้แล้วก็ดำเนินตามจุดหมายที่วางไว้ โดยใช้ตนเองเป็นผู้กระทำมิได้อาศัยบุคคลอื่นเป็นเหตุให้ได้บรรลุจุดหมาย บุคคลอื่นเป็นเพียงพยานหรือเป็นกำลังใจเท่านั้น

สรุปได้ว่า การอธิษฐานตามหลักของพระพุทธศาสนา หมายถึง การตั้งใจเพื่อจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อจะเป็นอะไรด้วยจิตใจอันแน่วแน่มั่นคงมุ่งตรงต่อจุดหมาย เป็นบารมีข้อหนึ่งในบารมี 10 ข้อ ที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้า และเป็นหลักธรรมที่มีความจำเป็นกับทุกคน ไม่เฉพาะพระโพธิสัตว์เท่านั้น กล่าวคือ การที่ทุกคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องมีความตั้งใจ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และดำเนินไปตามนั้นอย่างแน่วแน่จึงจะสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที.(ประยูรย์ ปยุตโต). (2531). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- บุญย์ นิลเกษ. (ม.ป.ป). *อุดมการณ์ชีวิตแบบโพธิสัตว์ เล่มที่ 10 ตอน การบำเพ็ญอธิษฐานบารมี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.